

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

מתוך

כרך ג, תשי"ב-תשי"ג

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

„מלט“ ו-„צמנט“

המונחים מלט וצמנט משמשים בערבוביה. מתוך טעות סוברים רבים, שמלט איננו אלא תרגום של המלה הלועזית צמנט.

לשם הבהרה הנני רוצה לעמוד על שלושה מונחים הקשורים זה בזה, והם: חומרי מליטה, מלט וצמנט.

חומרי-מליטה (Cements, Cementitious materials) הם חומרים (Bindemittel) העשויים להתקשות לאבן הן בהוספת מים בלבד הן בהוספת מים עם חול וצרורות (או חומר בלתי-פעיל אחר). מהם העשויים להתקשות ולהתקיים רק באוויר, כגון

סיד או אדמת חרסית, ומהם העלולים להתקשות ולהתקיים בין באוויר בין במים, כגון צמנט. הראשונים קרויים „חומרי מליטה אוויריים“, ואילו הסוג השני מכונה בשם „חומרי מליטה הידראוליים“ — מהמלה היוונית „הידור“ שפירושה מים. חומרי-מליטה משמשים לעשיית אבנים מלאכותיות כגון בלוקים, לעשיית מלט ולעשיית בטון.

מלט (Mortar, Mörtel) הוא אפוא תערובת של חומר-מליטה, מים וחול, והוא משמש להדבקת אבן לאבן או לבנה ללבנה, לטיוח, לתעשיית מרצפות וכו'. מלט עשוי בסיד קרוי מלט-סיד, מלט עשוי בצמנט — מלט-צמנט, וכן שאר המינים בהתאם לחומר-המליטה אשר בו.

צמנט (Cement, Zement) הוא החשוב שבין חומרי-המליטה. מלה זו כמה גלגולים עברו עליה. מקורה ב־Cementum (רומית), הבאה מ־Caedimentum שפירושה היה תחילה אבן בניין, אבן גזית. אחר-כך שימשה המלה כינוי לערבים הידראוליים, שהם חומרים ההופכים חומר-מליטה אווירי להידראולי. במאה ה־14 קראו Cement למלט הידראולי, ז"א לתערובת של חול, סיד וערב הידראולי. רק במאה ה־19 קיבל צמנט את משמעותו החדשה, ומאז משמש הוא כינוי לחומר-מליטה הידרואלי, המורכב בעיקרו מתחמוצות של סידן, של צורן ושל אלומיניום. כיום מייצרים צמנטים שונים בהרכבם ובתכונותיהם, כגון צמנט פורטלנד, צמנט סיגים, צמנט אלומיניום ועוד.

Ton, clay = (1 — במונחי ועד הלשון (מילון למונחי

קדרות): טין.

ב.קח בידך אבנים גדולות וטמנתם במלט במלבן
(ירמיה מ"ג, ט') בוודאי שלא הייתה כוונה לחומר-מליטה
טהור, כי אם לתערובת של חומר-מליטה, מים וחול, תערובת
הנקראת גם כיום מלט. על אחת כמה וכמה לא הייתה
הכוונה לצמנט, שהומצא במאה ה-19.

יש להצטער, כי בי"ח „נשר" חזר בו מתיקון שמו, ואחר
שנקרא במשך תקופה מסוימת „מפעלי צמנט פורטלנד"
חזר ושינה את שמו ל„מפעלי מלט פורטלנד", דבר המשמש
אולי אחד המקורות הראשיים לטעות הנ"ל, הנפוצה למדי.